

Seminarium - anakronisme eller ny æra?

Af H. HØYER-NIELSEN

Årbog for Dansk Skolehistorie indeholdt i 1974 en interessant afhandling, Læreruddannelsen i Danmark 1954-1974, skrevet af fung. vicedirektør Tage Kampmann. I forlængelse heraf fremlægger i år en anden sagkyndig, seminarirektor H. Høyer-Nielsen, Gedved Statseminarium, nogle perspektivrige synspunkter på spørgsmålet om læreruddannelsens udvikling. Høyer-Nielsen har siden 1970 været medlem af seminarierådet.

I diskussionen om læreruddannelse, integration og institutioner, indtager folkeskoleområdet en central stilling og rummer aspekter, hvis særart ikke altid bliver tilgodeset i tilstrækkelig grad.

Det hænger sammen med, at grænsen for folkeskoleområdet i kraft af en udvikling, der manifesterer sig på internationalt plan, bliver mere og mere udflydende. Art. 26 i Verdenserklæringen om menneskerettighederne fastslår, at undervisning skal være tvungen på de elementære trin, og fri, i det mindste på de grundlæggende trin. Man turde ikke (i 1948) gå videre end til at gøre adgangen til faglig og teknisk uddannelse og højere uddannelse »almindelig tilgængelig« for alle, og hvor man på national basis nærmer sig dette mål, er problemet at skaffe tilstrækkeligt udbud af studiepladser ved at overvælde politikerne.

»Scala«, et farveillustreret tidsskrift med orientering om politiske, økonomiske og kulturelle spørgsmål set fra Vesttyskland (Frankfurt), har i nr. 4, 1975 en artikel: Nur einiger, dass es so nicht geht!, illustreret med et billede fra et kontor i Dortmund, hvor man på centralt hold fordeler 7.500 studiepladser (art nævnes ikke).

Artiklen har citater af politikere og universitetsprofessorer, der gør sig til talsmænd for ændret grundskole, nye former for prøve af studieegnethed (afskaffelse af studentereksamen?), fællesbasis (modul grundstudium) for videre uddannelse etc., ting, som ikke er ukendte for os, men hovedspørgsmålet er for forfatteren udvælgelseskriteriet.

Et ligeså relevant spørgsmål af samfundsinteresse røres ikke: Har samfundet kun teoretiske studier at henvise hovedparten af den opvoksende ungdom til?

Da vi langt om længe bestemte os for at udvide undervisningspligten i Danmark udover 7 år, greb vi til en overflødig foranstaltning, anspo-

ret af en bl. a. i fagpressen udtalt frygt for ellers at få en tilbagetrukket plads på kulturfronten, en frygt, der spøger endnu fra visse hold med krav om yderligere udvidelse fra 9 til 12 år. Det er ikke blot de samfundsmæssige lavkonjunkturer, der holder igen, men en voksende erkendelse af, at trangen til oplysning og uddannelse betyder mere end tvangen for vor placering på kulturfronten.

Udvidelsen af åremålet har medført, at den del af løbet, som tidligere blev varetaget af realskole- og gymnasielærere, er blevet en naturlig del af det område, som folkeskolens seminarieuddannede lærerstab må dække.

Førnævnte art. 26 i menneskerettighedserklæringen rummer i sin skelnen mellem, på den ene side elementær undervisning som tvungen, og på den anden side tilbud om videregående undervisning med lige adgang for alle, det problem, om vi ikke ved at lægge undervisning ud over den elementære ind under undervisningspligten krænker den personlige frihed, som ifølge hele ånden i verdenserklæringen må krænkendes mindst muligt.

Vor grundlovhjemlede ret til hjemmeundervisning på betingelse af, at denne undervisning kan stå mål med, »hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen« (§ 75), må forudsættes at begrænse dette mål til »det elementære«, men folkeskoleloven af 1973 med ændring i 1958 o. fl. (indførelse af fremmedsprog, matematik, fysik m. m.) har gjort kravet illusorisk i sin fulde konsekvens. Man undlader klogeligt at drage konsekvensen.

Det offentliges ret til at prøve de hjemmeunderviste børns kundskaber er begrænset til skriftlig og mundtlig dansk, skrivning og regning (lov nr. 259, 04.06.70 § 14), der står intet om orienteringsfagene, sprog m. m.

De officielle mål i folkeskolen går langt op i det område, som på engelsk kaldes secondary education, og dermed er opretholdelsen af enheden i folkeskolelæreruddannelsen i Danmark blevet problematisk.

Spørgsmålet om nødvendigheden af at skabe en trindeling af læreruddannelsen blev rejst i folketingsudvalget og omtales kort i dets betænkning (2,88). Det var det sidste ekko af en langvarig debat (1, 13). En stor del af æren for den foreløbige ro på fronten siges at måtte tilskrives medlem af studieplansudvalget 1966–69, seminarirektor Gro-Nielsen, for forslaget om de lærerstuderendes bundne valg blandt et af de 3 pædagogiske specialer.

Danmarks Lærerforenings tilfredshed med løsningen er forståelig, men hvad dens næstformand, Kaj Varming, finder betænkelig ved betænkning 706 om læreruddannelsen (4,349), nemlig at analyserne i for høj grad retter sig mod, hvad den videregående undervisning kan yde og har brug for, end imod hvad de grundlæggende uddannelsessystemer stiller af krav til lærerne, det er noget, som er et særkende for alt, hvad der bærer loven af 1966, et »efterslæbsproblem« i seminariernes enhedslæreruddannelse overfor konsekvenserne af folkeskoleloven af 1958.

Studieplanudvalgets arbejde med udformning af bekendtgørelsen til udmøntning af 1966-lovens ideer i det praktiske undervisningsarbejde² er præget af konsekvens, kronen på den udvikling som Tage Kampmann på forbilledlig måde redegjorde for i forrige årbog(1).

De kvaler, som seminariekontoret i direktoratet måtte gennemgå for at få bestemmelserne efterlevet, skyldes vel dels personalemangel, dels virkningen af den demokratiseringsproces, som var et klart hævedet mål i lov og bekendtgørelse, og som fik både kaldede og ukaldede til at udbasunere deres kritik, men skyldtes også, at mange tanker, som tegnede sig smukt på papiret ikke altid faldt så heldigt ud i praksis.

Alle direkte implicerede har alt dette klart i tankerne, men for fuldstændighedens skyld skal dog nævnes en række punkter, der har vist sig særligt kontroversielle.

Det *musiske* som noget fælles, centralt i læreruddannelsen, en modvægt mod tendenser til ensidig orientering mod den videregående undervisning, fik sin markante understregning gennem den forelæsning om emnet, som blev holdt af Gro-Nielsen for den samlede seminarieverden ved den officøse åbning af den nye uddannelse på Emdrupborg i august 1969.

Formning, mimisk drama i frilæsning, har væsentligt båret den forventede musisk kreative fornyelse. Musik som den disciplin, der efter navnet skulle have en førende plads, er det gået tilbage for på de fleste seminarier.

De frivillige kor og orkestre, som levede vel sammen med den almindelige mødepligt, er delvis svundet ind sammen med den sidste.

Mødefriheden er et af bannermærkerne, der betragtes som udtryk for seminariets status som højere læreanstalt. Den kritik mod dyre, tomme studiepladser, som også er kommet klart til orde fra politisk hold, er imødegået af Lærerstuderendes Landsråd, der mener at kunne

påpege, at de fraværende er fuldt optaget af selvstudium. Tanken om ved hjemmestudium at kunne forberede sig til at overtage undervisning i legemsøvelser, formning, håndarbejde etc., er barok. Og hvad med den fælles udformning af fagplaner, udarbejdet af lærer og studerende, hvoraf en part ikke prøver at virkeliggøre dem?

De pædagogiske discipliner, pædagogik, psykologi, undervisningslære og de tre pædagogiske specialer har tilsammen fået et rummeligt timetal. Fagudvalgsmedlemmer lagde vægt på, at studiet var klart delt i discipliner med hver sit pensum og afsluttende eksamen. Praksis har vist en udpræget trang til naturlige bestræbelser for samlæsning med tilsvarende »synopsisprøver«, men mange steder har eksamenstilrettelæggelser vist manglende forståelse for tilegnelse af fagenes grundbegreber og baseret eksaminationer på grundlag af tidsskrift- og avisartikler af sporadisk karakter uden forsvarlig redegørelse for baggrunden i den systematiske forskning.

Bortset fra oplevelsen ved arbejdet med emner som udviklingspsykologien synes mange studerende at fornemme behandlingen af pædagogiske teorier som irrelevant i forhold til det forventede praktiske arbejde i skolen. I det hele taget vil selv en ideel gennemgang af stoffet mangle den baggrund, som erfaring først giver efter års praktisk arbejde. Værdien af megen tidlig teoretisk gennemgang er sikkert tvivlsom og rejser spørgsmålet om ændring af uddannelsesstrukturen i retning af et kortere forløb med påfølgende senere efteruddannelseskurser.

Praktikuddannelsen har samlet en hovedpart af de studerendes misnøje. En hovedårsag er sikkert det brudstykkeagtige mønster, der er en følge af den højst besværlige sammenkøring af skemaerne for seminarier og de medvirkende skoler. Den tidligere lovs principper og bestemmelser om længere praktikantperioder, var, hvor og når omstændighederne tillod at føre dem ud i livet, langt at foretrække. Nu fordeles timerne og vejledningen alt for ofte efter de ledige søms princip, de på sin vis velmotiverede konferencetimer mellem medvirkende lærere og praktikanter lider med hensyn til praktisk placering endnu ringere skæbne. Summa summarum. En praktikordning, der sikkert er den dyreste, noget europæisk land kender, har mindre effekt end rimeligt er.

Dertil kommer angsten for at give forbilleder i undervisningspraksis for nybegyndere. Undervisningens karakter af det, den også er, hånd-

værk og teknik, underkendes, og den unge lærerkandidats selvfoldelse i den pædagogiske kunst, kan ikke vente en dag. Tidligere tiders lærermøder med samling og diskussion om såkaldte mønstertimer er en saga blot.

De vejledende praktiklærere, der har en afgørende rolle i bedømmelsen og vurderingen af de dimittender, der skal vise de ansættende myndigheder deres duelighedsbevis, får ikke selv megen praktisk støtte. En systematisk indsats fra de sagkyndige fra Danmarks Lærerhøjskole var ønskelig. Tilløb er gjort («Praktik» marts 75).

Den prøve, som danner grundlag for bedømmelse i faget undervisningslære, er en samtale ved eksamensbordet om et stykke skrivebordsarbejde, en plan for et af den studerende selvvalgt emne, hvori målsætningsdebatten gerne overskygger det didaktiske.

I det hele taget er den i år foretagne revision af bekendtgørelsen om læreruddannelsen udtryk for, at fagdidaktikken er et område, der ikke var taget tilstrækkelig højde for i første omgang.

Egnethedskriteriet. Den mest markante forskel på 1966-loven og 1954-loven er nok deres stilling til spørgsmålet egnethed.

Ifølge lov af 1954 og tilhørende bekendtgørelse af 1955 krævedes der som betingelse for adgang til læreruddannelsen til folkeskolen foruden faglige kvalifikationer, lægeattest, forholds- og vandelsattest, alt afrundet med en på forstanderens skøn – evt. særlig tilrettelagt egnethedsprøve – foretaget vurdering af ansøgerens egnethed for lærergerningen.

Når dette ses i forbindelse med 1955-bekendtgørelsens formålsparagraf med følgende opsummering: »Gennem hele sit anlæg må undervisningen klargøre lærergerningens *etiske*, pædagogiske og samfundsmæssige betydning« og bestemmelsen om seminariets pligt til at foretage en udskillelse af »de afgjort uskikkede elever« på grundlag af en bedømmelse inden udgangen af andet (for studenter første) uddannelsesår og endelig lærereksamensbeviset, hvor beståelseskriteriet ikke var en objektiv kvotient udtrykt i karakterskalatal, men en af seminarieforstanderen afgivet og forfattet udtalelse, efter forhandling med lærerrådet, da mærkes i sin fulde væld arven fra de første seminariers dage, da skolemyndighederne ved lærerembedsbesættelse kunne henvende sig direkte til seminarieforstanderen med anmodning om assistance til at finde den seminarist, som bedst kunne opfylde de nærede ønsker.

Om den ovenfor skildrede form for intern evaluering var i Bom-

holts tanker, da han betegnede loven som »et frihedsbrev til den danske seminarielærerstand« (1,8) er tvivlsomt, men det er symptomatisk, at undervisningsministeriet efter et års forløb fandt det nødvendigt at give forstanderen direktiver for den nærmere udformning af afgangsbevisets samlede udtalelse, navnlig cirkulærets bestemmelse om at graduere konklusionen i graderne ikke egnet, ret egnet, velegnet, særdeles velegnet, altså en variation af det kendte tg, g, mg, ug.

Mere betænkeligt var det, at unge i flere tilfælde formåede undervisningsministre til at gribe ind i seminarieforstanderes skøn og sagsbehandling på en måde, som kunne få karakter af politisk pression, indblanding i embedsmæssige lovlige beføjelser.

Der er næppe tvivl om, at de uheldige erfaringer i administrationen af 1954-loven rummer den væsentligste årsag til den totale koven- ding, som egnethedskriteriet undergik sammen med 1966-loven med tilhørende bekendtgørelse.

Intet om det etiske i lærergerningen, intet om skøn og egnethedsprøver, afskaffelse af læge- og vandelsattest, al vurdering begrænset til tal- mæssig bedømmelse af faglige præstationer.

Verbale udtalelser til supplerende af eksamensbevisets nøgne talræk- ker var den øjeblikkeligt registrerede mangelvare, navnlig provinsens skolemyndigheder prøvede den århundredgamle vej til orientering gen- nem »forstanderen«, men den form for nærdemokrati blev der straks sat en stopper for gennem et cirkulære til de kommunale myndigheder om seminariernes (rektors) tavshedspligt.

Spørgsmålet om egnethed skulle ikke påvirkes af seminariets mere eller mindre tvivlsomme skøn, men alene afgøres af myndighederne selv efter passende prøvetid (2,73).

Markeds- og funktionsanalyse omkring læreruddannelsen efter 1966-loven er temaet for en undersøgelse af rektor J. P. Jensen, Skårup(3). Forfatteren kalder den et forsøg, og rækkevidden er naturligvis be- grænset, både geografisk (200 skoler) og tidsmæssigt. Der er kun di- mitteret få årgange efter loven. Kun skolefolk (ledere og lærere) er spurgt, hverken elever eller forældre. Markedsanalysen bliver derfor i særlig grad et spørgsmål, om de nydimitteredes formelle faglige kom- petence og muligheden af at få lagt den mosaik, som undervisningspla- nen repræsenterer. Både leder- og lærerkommentarer, navnlig fra man- ge 7-klassede skoler, viser, hvor dårligt man føler sig betjent ved den

øgede specialisering i læreruddannelsen. Man mærker savnet af den all-round uddannelse, som tidligere var givet, f. eks. i fagene historie, geografi og biologi. Man deltager i den almindelige klage over manglende uddannelse i »faget« orientering, som ikke er et fag, men en metode. Lærernes anke over den svigtende didaktikundervisning i fagene på seminarierne er udtalt.

Disse problemer aftager mærkbart, når vi nærmer os de store byer med forstæder.

Skoledirektør Holger Knudsen, Ballerup, erklærede i et møde med seminariektorerne i maj 1975, at man ikke i Ballerup havde vanskelighed med at få dækket skolernes fagskemaer. Det er forståeligt, når det drejer sig om et skolevæsen med over 800 lærere, med åbenplan-skoler og fagintegration blandt lærere, der er motiveret derfor.

Dog mærkede man også på dette plan mangel på speciallærere, navnlig i musik (sang) og legemsøvelser.

En anden skoledirektør fra en hovedstadsforstadskommune gav i en personlig samtale med mig udtryk for, at selv den bedste læreruddannelse ikke kunne undgå mangler og kritik, at vi skulle være glade for den, vi har, og at en lovændring let kunne bringe forværring i stedet for forbedring.

Fusionstanken, der er blevet et fremtrædende træk i erhvervslivet, har naturligvis også meldt sig på uddannelsesområdet.

Læreruddannelserne har virket særligt dragende.

Centertanken støttede sig fra første færd til muligheden for at opbygge en fælles basisuddannelse som en nærliggende løsning, tilsyneladende let at gå til for nye universiteters initiativ, som i RUC og AUC. I arbejdet for udbygning af ældre institutioner, f. eks. Århus Universitet, blev det under de foreløbige drøftelser mellem universitetet og områdets øvrige postgymnasiale uddannelser, herunder seminarierne (1973), på et direkte spørgsmål herfra givet et svar fra rektor, der måtte tydes sådan, at universitetet ikke var særlig interesseret i folkeskolelæreruddannelsen.

Flere engelske universiteter har mindsket deres interesse i den funktion, som er knyttet til deres »department of education«, før 1930 en almindelig foreteelse ved alle universiteter, medens flere nyere universiteter rent ud erklærer, at folkeskolelæreruddannelse ikke er en universitetsopgave.(8,101).

Den foreløbige politiske beslutning om afbrydelse af planerne om folkeskolelæreruddannelse ved RUC og AUC bunder næppe i principielle opfattelser af universiteters rette opgaveområde.

Vel er undervisning og forskning en dobbelt opgave for universiteterne, men den undervisning, som skal støtte forskningsarbejdet er den akademiske. Pædagogik og psykologi er også forskningsemner med egen videnskabelige terminologi, der vel er et nødvendigt redskab for professorer på Danmarks Lærerhøjskole, men alt for ofte bliver overtaget uformidlet af folkeskolelærere og lærerstuderende, med det hyp-pige resultat, at forældre i samarbejde mellem skole og hjem føler sig besværet af det Kanaans tungemål, skolens folk benytter sig af.

De psykologisk kyndige overser ofte, at teoretisk viden om de forskellige udviklingsstadier, jvf. Piaget, ikke er tilstrækkelig til at fungere som pædagog på de forskellige stadier.

Et heldigt udfald af et pædagogisk arbejde for en bestemt aldersgruppe hænger i høj grad sammen med pædagogens psykiske naturel. Familiaritet med maleren Roussaus naivisme er af større betydning end en intellektuel tilegnelse af filosofen Rousseaus pædagogiske forfatterskab i arbejdet med de grundlæggende uddannelser, hvis interesse Kaj Varming, som før nævnt, synes træder noget i skyggen af den videregående undervisning.

En forening af begge dele er naturligvis en fordel, men ikke noget almindeligt forekommende.

De planer, som Hjørring Seminarium har om delvis fusion mellem seminariets lærer- og børnehavepædagoguddannelse(12) med et fælles indføringssemester synes mere relevant og jordnært end de noget vidt-spændende integrationsmønstre for de pædagogiske uddannelser, der kan få folkevisens ord til at rinde en i hu: »Viben vil værgе for hver den sted, som udi marken monne stå; hun kan ikke værgе den lille tue, som hun skal bygge på«.

Lidt umotiveret melder sig den tanke, om småbørnslærerindesemina-riet i Vejle kunne have fortsat sit inspirerende arbejde under et pas-sende blikfang om pædagogisk integration.

Seminarierne som »anakronistiske indretninger«?

Spørgsmålet står markant, navnlig fra svensk, tysk og engelsk side, i Kamma Struwes redegørelse i fruens artikel om læreruddannelse i inter-

nationalt perspektiv (4,373), men trods alt bliver konklusionen som i den engelske professor B. Fords overvejelser, at det nok vil være forhastet at nedlægge dem.

For danske er billedet af retningspræget noget specifikt ved seminarierne, groet frem sammen med folkehøjskolebevægelsen og noget, som er ved at fortone sig i takt med den voksende akademisering af læreruddannelsen, men man behøver ikke at have rejst meget i Europa for at konstatere, at seminarier (Päd. Hochschulen, Academies, Colleges of Education) mange steder stadig er bastioner, præget af oprindelsen fra folkelige, religiøse og nationale bevægelser, der har set, at fremtiden bedst kunne sikres ved arbejdet med de opvoksede generationer.

Holland er med sine ca. 100 seminarier (ped. Akademien), hvoraf flertallet er konfessionelt præget (katolske og reformerte), ofte optaget af nye pædagogiske og didaktiske strømninger.

Læreruddannelse i *Schweitz* (rapport Gedved 1966) er i sin kantonale struktur om muligt endnu stærkere præget af tradition. Men når der i den europæiske debat så ofte er tale om isolationens farer ved små-institutionerne, er det værd at minde om, hvilken inspiration der også kan komme derfra (Pestalozzi).

Det er paradoksalt at konstatere, at et land, der har fæstet sit ry som revolutionens vugge, på anden vis ofte fremtræder med stærkt konservativt præg. Det gælder på undervisningsområdet *Frankrig*, hvor man hidtil har holdt skarp afstand mellem grundskolens lærere fra *écoles normales*, en for hvert køn (!) i hvert departement for »instituteurs«, medens realskolelærere med hel- eller halvakademisk uddannelse kan smykke sig med titel af »professeurs« (10,34).

I *England* er som før nænt Departments of Education for læreruddannelse også for grundskolen almindelige ved mange universiteter, men hertil kommer (1970) 159 colleges of Education, hver med egen bestyrelse, heraf 43 anglikansk eller katolsk ledede (9,8).

I *Norge*, hvor skoledebatten – spørgsmålet om enhedsskoleprincipets videreførelse i skoleårgange efter den niårige grundskole – har spillet en overvældende rolle i store dele af offentligheden det sidste par år (6), har knap haft en tilsvarende effekt i læreruddannelsesspørgsmålene. Et forslag om integration mellem Tromsø Lærerskole og Tromsø universitet er ikke fulgt op.

Landets 19 almennlærerskoler vil fortsat bestå, også efter 1973-lo-

vens udvidelse af folkeskolelæreruddannelsen fra to til tre års varighed og forslaget om at give dem status som lærerhøjskoler.

Førskolelæreruddannelse er integreret ved de fleste seminarier, så halvdelen af landets uddannelseskapaletet på dette område nu opnås ad denne vej (insprationskilde for Hjørring?) (12,382).

Sverige, der efter international målestok står som det mest avancerede land i skolemæssig henseende, tøver dog på seminarieområdet. Af tidligere 20 seminarier (1967) er 6 omdannet til lærerhøjskoler medens 9 mindre fortsat eksisterer som institutioner af den klassiske seminartype. Et af dem (Karlstad) sender regelmæssigt prøver på dets pædagogiske indsats på grundskoleområdet, forbilledligt for danske seminarier.

I *Vesttyskland* er som før nævnt Päd. Hochschule mere almindelig som uddannelsesinstitution for folkeskolelærere end universiteter og Gesamthochschulen. Studiet af det i litteraturhenviisningen omtalte bind 17 fra Deutscher Bildungsrat(11) er med sine over 300 tættrykte sider nok så spændende læsning som vor betænkning nr. 706(7). Den sidste er et kort kompromispræget udvalgsarbejde, men synes som bekendt ikke nærmere virkeliggørelse end de tyske planer, der rummer en række dokumenter med vidt forskellige synspunkter fra flere års debat, om forholdet mellem fagstudium og pædagogisk uddannelse, forholdet til universitet og videnskab, strukturformer for læreruddannelse, trindeling i denne, hovedsynspunkter i opdragelsesgerningen (med aktstykker fra både den evangeliske og den katholske kirke), spændingsfelter mellem teori og praktik, didaktik som forskningsemne på universiteter, mønsterforelæsninger i matematik, naturfag, musiklæreuddannelse, international oversigt bl. a. over praktikundervisningen etc. etc.

Tendenser i europæisk læreruddannelse, som TK henviser til i slutningen af sin artikel (1,20), kan godt skimtes, men giver altså foreløbig et usikkert og flimrende billede.

Heroverfor står der en langt tydeligere tendens, både i europæisk og i almindelig international udvikling på det, der svarer til vort folkeskoleområde, en hastigt voksende arbejdsmark, flere årgange, flere fag med underdiscipliner, og dertil en overflytning af sociale bistandsopgaver lagt oveni det primære undervisningsarbejde.

Dette samfundsproblem løses ikke blot ved en kvantitativ forøgelse af den professionelle lærerstab. De kvalitative krav vokser endnu mere end de kvantitative, både i horisontal og vertikal spændvidde.

Vi har mange dygtige unge på seminarierne, hvis spændvidde og ihærdige indsats vækker både glæde og beundring, men vi har rigtig nok også et stort klientel, som ikke opfylder ret meget af intentionerne, hverken evner eller arbejdsindsats slår til.

Den differentiering og individualisering, som er et hovedproblem at løse i folkeskoleundervisningen, kunne man passende tage i anvendelse i de studerendes egen uddannelse.

Det realskole- og gymnasieskolesystem, som nu står foran sin afskaffelse eller totale ændring, opretholdes som seminariesystem trods en vis valgfrihed (liniefagsvalg, pædagogisk speciale). Alle skal kvantitativt nå det samme under en lidet begrundet forudsætning, at de lærerstuderende er en mere ensartet bestand end en almindelig skoles elevklientel.

Resultatet af denne falske forudsætning er et resourcespild, både af mange unges tid og penge og af det offentliges investeringer.

Tidligere er omtalt unytten ved en utidig start af teoretisk indlæring af pæd. teorier, før motivation fra praktiske erfaringer foreligger.

Vi er på seminarierne vidne til de mange fejlagtige liniefagsvalg og stadige omvalg.

Vi ved, at mange alt for sent, måske aldrig, får stilling ved en skole, hvor deres fagvalg kan fuldt udnyttes.

Spørgsmålet om efteruddannelse er ikke blot et spørgsmål om en supplerende uddannelse, men om en justering af et tidligere fejlvalg.

Et europæisk mønster for fejljustering?

Det kan hentes i England, som har langvarig erfaring for læreruddannelsesforsøg både på universitets- og collegebasis.

Der tænkes på den såkaldte in-service-training (8,281-331), der nærmest kan betegnes som en integration mellem uddannelse og tjenestevirksomhed, en hovedtanke i James komiteens rapport fra 1972, der tager konsekvensen af den almindelige tale om den livslange uddannelse, den gentagne revision af egen personlig uddannelse, nødvendiggjort af nye uforudsete ændringer i den hastigt skiftende samfundsudvikling, i opdagelsen af nye interesser og egne kvalifikationer.

Den første fase i uddannelsen skal ifølge rapporten være kortvarig, indføring i elementære, men fundamentale træningsøvelser i faglig didaktik indenfor grundlæggende undervisningsområder. Den videre udbygning skal ske jævnsides med første tjenestear, og efteruddan-

nelse planlægges med hensyntagen både til kvalifikationer og aspirationer og til lærernes private livsmønster, familie og bosætning.

Dette forudsætter to ting, for det første, at det fortsatte studium ikke kræver langvarigt fravær fra bostedet, for det andet, at den nødvendige forkortning af tjenestetiden af hensyn til studierne ikke får indflydelse på levefoden.

Det første muliggøres ved et landsdækkende mønster af »servicestationer«, og her kommer seminarier ind i billedet sammen med lærerhøjskoleafdelinger (og i et vist omfang universitetsfakulteter).

Det andet muliggøres ved, at lærere i tjeneste med visse mellemrum, på et senere stadium med års mellemrum, har ret til reduceret tjenestetid, i nogle tilfælde faste ugedage, i andre tilfælde nogle måneder i sammenhæng, måske et helt år.

Det sidste kan kun gennemføres med en udvidelse af lærerstaben i folkeskolen, og her vil de fleste straks sige: utopi!

Ret beset skulle systemet samfundsøkonomisk ikke være dyrere end den nuværende ordning.

Hos os ville det betyde, at man kunne spare det kostbare og lidet effektive fjerde år i den nuværende basisuddannelse. I øjeblikket er det halve af året anvendt til en betalt repetitionsundervisning for »efternølere«.

Det var bedre at bruge tid og penge på opretholdelse af flere hold i seminarieuddannelsen til dækning af det øgede behov for frigørelse af de unge lærerkræfter i folkeskolen til fortsat uddannelse jævnsides med undervisningsarbejdet.

Resultatet økonomisk det samme? Nej, fejlsporinger under det nuværende system koster penge – og giver mindre effektiv undervisning.

Den dyre og upraktiske praktikordning ville stå sig ved at blive erstattet af en sådan in-service training, hvor særligt kvalificerede rådgivere kunne vejlede praktikanter ved konsultative besøg på arbejdsstedet – det naturlige miljø.

Opgaver, som de mindre seminarier har vanskeligt ved at løse nu på grund af læreransættelsesproblemet, kunne løses ved ansættelse af en fælles kapacitet for en region med koncentreret indsats på skift, f. eks. i dramatik.

Skeptikere, der vil frygte svækket motivation for at fortsætte uddannelsen efter første ansættelse, bør betænke den indsats folkeskolelærerne

altid har ydet på efteruddannelsesområdet, også uden særlig tydelig ud-sigt til økonomisk eller statusmæssig gevinst.

Den måde, hvorpå mange lærere i øjeblikket må arbejde med fuld arbejdsdag, hvortil kommer eftermiddags- eller aftentimer på efteruddannelseskurser og den sum af »rådgivningstimer«, der beslaglægges af lærerrådsmøder, nævnsmøder og forældremøder ind imellem, er af en samlet størrelsesorden, så begrebet »nøglebørn« snart er lige så hyppigt i mange lærerhjem som i byens industriarbejderkvarterer.

»Nye opgaver for seminarierne« er overskriften på et afsnit i betænkning nr. 706, der peger på opgaver, der »efter udvalgets opfattelse ligger i naturlig forlængelse af de hidtidige opgaver« (7,101). Der nævnes seminariernes medvirken i læreres efteruddannelse og foreslår at give plads for supplerende faglig dygtiggørelse på de igangværende almindelige liniefagshold med et udbytte, som samværet mellem vordende lærere og allerede erfarne lærerkræfter kan give. Et decentraliseret styre af disse opgaver, fordelt regionsvis over hele landet svarer til et vigtigt afsnit i James komiteens rapport; der er allerede taget de første skridt i denne retning. (Min. skr. maj 75.)

Betænkning nr. 706 er i tankerne om en samordning mellem seminarier og universitetscentre dog ikke blottet for erkendelse af seminarieinstitutionens historisk betingede opgave i uddannelse af grundskolelærere.

Det, der skulle være universitetets særlige bidrag, skulle være en høj-nelse af det faglige niveau. Men fra denne frugtbare mulighed i sam-ordning og til tanken om en akademisering af grundskolelæreruddan-nelsen på alle trin er der et spring.

Overgangsmulighederne er til stede og er prøvet af flere af os til an-befaling for flere, der skulle nære personlige ønsker om noget lignende, men at planlægge noget sådant som det normale rummer en risiko for, at grundskoleperspektivet forrykkes.

Seminariernes placering under »folkeledelse« og ikke under di-rektoratet for videregående uddannelser opfattes af nogle som en dis-krimination. Den kunne lige så vel opfattes som en hædersposition. »Statusproblemet er en udbredt epidemi i Europa.« (8,21).

Comenius skrev sin *Didactica Magna* på tesen: »Alle skal lære alt«, men han endte sit rige forfatterskab med bogen »*Unum Necessarium*«

– det ene fornødne. Hvad dette ene var, er klart for dem, der kender noget til hans folk, »de mähriske brødre«.

Uanset det konfessionsbestemte standpunkt, er »det ene fornødne« noget, der mer eller mindre bevidst kan stå som et hvilepunkt i vor moderne pluralistisk bestemte verden.

Det dukker op i drøftelsen af formålsparagraffen for vor skole og dermed også for læreruddannelsen. Spørgsmålet anes i en artikel af lærer P. A. Jørgensen om menneskeopfattelsen i den danske skole⁵.

Det er det, der før i tiden kaldtes menneskesynet. Dette syn trænger til al mulig faglig belysning på alle niveauer, men det er mere end et fagligt spørgsmål

REFERENCER

1. Arb. f. Da. Skoleh. 1974.
2. Læreruddannelsen efter loven af 1966. Bet. nr. 527. 1969.
3. Markeds- og funktionsanalyse omkr. lærerudd. efter 1966-loven (et forsøg) J. P. Jensen. Skårup 1975.
4. Samordnede læreruddannelser. Uddannelse 7/74.
5. Poul A. Jørgensen. Menneskeopfattelsen i den da. skole. Uddannelse 1/75.
6. Debatt om enhetsskolen. Kirke og Kultur. Gy. No. Forl. 10/74, 1/75.
7. Læreruddannelse og Lærerbehov. Bet. nr. 706. 1974.
8. Lomax (ed.) The Educ. of Teachers in Britain. London 1973.
9. Teacher Training in Britain. BIS. R. 5279/71.
10. Teacher Education and Cultural Change. Engl., France, West Germany. Linnet Books. Lond. 1973.
11. Deutscher Bildungsrat. Band 17. Materialien und Dok. zur Lehrerb. Stuttg. 71.
12. Hjørring Seminarium. RAPPORT 1975 (planer om fælles indføøringssemester. .).